

Տարիների հեռվից մեր առջև հառնում է ականավոր հայագետ-արևելագետի կերպարը, որի ողջ կյանքն ու գործունեությունը հայ պատմագիտությանը, հայկական մշակույթին և հարազատ ժողովրդին անմնացորդ ծառայելու մի փայլուն օրինակ է:

Ես բախտ եմ ունեցել տարիներ շարունակ Արևելագիտության ինստիտուտում և նրանից դուրս համագործակցելու այդ հետաքրքիր և պայծառ մտքի տեր մարդու հետ: Այդ տարիների ընթացքում մեր գործընկերությունը վերաճեց իսկական ընկերության և եղբայրական համագործակցության: Իմ մտապատկերի մեջ Գագիկ Սարգսյանը ներկայանում է որպես բնության կողմից օժտված և փայլուն կրթությամբ հղկված, առինքնող անկեղծությամբ լի մի վառ անհատականություն: Այդ տաղանդավոր գրչի տեր, մասշտաբային մտածողություն ունեցող, բացառիկ վերլուծական կարողություններով օժտված գիտնականն իսկապես երևույթ էր հայ պատմագիտական մտքի զարգացման մեջ:

Գ.Սարգսյանը Գիտությունների ակադեմիայի արևելագիտության ինստիտուտի տնօրենի պաշտոնը ստանձնեց 1971թ., երբ հայ արևելագիտությունը, որը տևական ժամանակ դարձել էր մի տեսակ մոռացված գիտություն, սկսել էր վերելք ապրել: Իսկապես դա տարեց և միջին սերնդի արևելագետների հիշողության մեջ կմնա որպես վառ և ոգևորիչ մի ժամանակաշրջան:

Գիտական շրջաններում արդեն մեծ հեղինակություն վայելած Գ.Սարգսյանն աներևակայելի եռանդով և նպատակասլացությամբ ձեռնամուխ անցավ գործի: Նրա առջև դրված էին լրջագույն խնդիրներ՝ հայ արևելագիտության մեջ ծնունդ տալ բոլորովին նոր ուղղությունների, որոնք խորհրդային ամբողջատիրական պետության քմահաճույքով բացակայում էին դեռևս 1958թ. ստեղծված արևելագիտության սեկտորում: Նրա ջանքերի շնորհիվ հայ արևելագիտության ուսումնասիրության օբյեկտ դարձան հին և հնագույն շրջանի պատմությունը, միջնադարագիտությունը և այլ ուղղություններ: Անկեղծորեն ասած, այդ օրերին վարելով Արևելագիտության ինստիտուտի գիտական քարտուղարի պաշտոնը, ինձ միշտ զարմացրել է Գ.Սարգսյանի՝ արագ որոշումներ կայացնելու և այդ որոշումները կյանքի կոչելու բացառիկ ընդունակությունն ու կարողությունը:

Նրա ջանքերը կենտրոնացած էին նաև հետևյալ խնդիրների վրա՝ նորաստեղծ ինստիտուտի շուրջը հավաքել բարձր պրոֆեսիոնալիզմով օժտված կադրերի, շարունակել արևելագիտությունը սիրողական մակարդակից գիտական մակարդակի բարձրացնելու այն երթը, որը սկսվել էր

դեռևս սեկտորի օրերից, պատրաստել բարձր որակավորում ունեցող կադրեր և այլն: Գ. Սարգսյանը իսկապես երիտասարդ տաղանդավոր մարդկանց հայտնաբերելու և նրանց ինստիտուտի շուրջը համախմբելու հազվագյուտ ձիրք ուներ: Առհասարակ նա անդուլ նվիրումով էր իրագործում գիտական կադրերի պատրաստման և նրանց դաստիարակման դժվարին գործը:

Շնորհիվ նրա վիթխարի եռանդի՝ կարճ ժամանակամիջոցում նրան հաջողվեց ինստիտուտի շուրջը համախմբել մեծ գործի գաղափարով ոգեշնչված, շնորհալի ու խանդավառ մի ամբողջ կուտ կոլեկտիվի: Այդ բոլորի արդյունքը հանդիսացավ այն, որ հայ արևելագիտությունը ոչ միայն դուրս եկավ մեր տարածաշրջանի և Խորհրդային Միության սահմաններից, այլև իր արժանի տեղը գտավ համաշխարհային գիտական շրջաններում:

Գիտության հմուտ կազմակերպչի ձիրքի հետ միաժամանակ Գ. Սարգսյանը մեծ ուսուցչապետ էր: Հայաստանի տարբեր բուհերի նախկին ուսանողներն առ այսօր հիշում են նրա փայլուն դասախոսությունները:

Թեև Գ. Սարգսյանի ուսումնասիրությունների օբյեկտը հին շրջանի պատմությունն էր, սակայն որպես բնությունից օժտված մարդ նա ուներ իր ուրույն մոտեցումներն արդի միջազգային գերխնդիրների վերաբերյալ: Նրա քաղաքական մտածողության շրջանակները լայն էին և ընդգրկում:

Գ. Սարգսյանն իմ խորին համոզմամբ նաև կատարյալ քաղաքացի էր: Մեր անկախության ծննդի առաջին օրերին նա երբեք չընկավ ծայրահեղությունների մեջ և տուրք չտվեց քաղաքական խաղերին:

Գ. Սարգսյանը նաև ջերմ հայրենասեր էր, հայրենիքի հոգսերով ապրող մարդ: Նա միշտ հավատարիմ է եղել այն սկզբունքին, որ չի կարելի քաշվել անկյուն և գործնականում ոչինչ չանել հարազատ երկրի և ժողովրդի համար: Նաև օժտված էր պայծառ լավատեսությամբ և մեր ժողովրդի ապագան երբեք չի համարել մութ և անորոշ:

Հայաստանը պաշտելի էր նրա համար իր բոլոր մեծություններով և փոքրություններով, վեհությամբ և արատներով: Նա հեռու էր նաև ազգային նեղմտությունից, արհամարհանքով էր վերաբերվում աղմկոտ հայրենասերներին:

Որպես ճշմարիտ մտավորական՝ Գ. Սարգսյանը կյանքի նյութական բարիքներից ոչ մի ակնկալություն չուներ, ինքը և իր ընտանիքը միշտ ապրել են համեստ կյանքով: Առհասարակ նա հեռու էր կյանքի ճղճիմ կողմերից: Ես իր կենդանության օրերին Գ. Սարգսյանին համարել եմ երջանիկ մարդ, որովհետև ուներ լավ ընտանիք, սիրասուն զավակներ, զբաղվում էր իր սիրած գործով, հրճվում էր կյանքի խոյանքով:

Գ.Սարգսյանը նաև կենսախիհնդ և դյուրահաղորդ մարդ էր, ով սիրում էր ընկերական շրջապատում ուրախ հավաքներ: Նա ուներ իր ուրույն փիլիսոփայությունը կյանքի և մահվան առեղծվածի վերաբերյալ: Նա կյանքն ընկալում էր որպես արբեցուցիչ մի վայելք, երջանկության կարճատև մի խենթություն, որտեղ ցավն ու հաճույքը քայլում են կողք կողքի: Ես մի քանի անգամ նկատել եմ, որ Գ.Սարգսյանը՝ որպես ազնիվ նկարագրի տեր մարդ, խորունկ տխրությամբ էր տանում կյանքում իր հետ պատահած վատ բաները: Տարիներ շարունակ նրա հետ շփվելիս ես նրա մեջ նկատել եմ նաև մի տեսակ անդորր, հոգևոր խռովքի բացակայություն ու խաղաղություն: Եվ խաղաղ սրտով էլ նա հրաժեշտ տվեց կյանքին:

Ակադեմիկոս Գ.Սարգսյանը անկասկած հայ պատմագիտության մեջ մնայուն անուն է, իսկ արևելագիտության բնագավառում՝ խոշոր երախտավոր: Նրա՝ իսկական գիտնականի և բարձր մտավորականի կերպարը, շնորհիվ իր փայլուն աշխատությունների և կատարած գործի, հավատացած ենք, ընդմիշտ կպահպանվի սերունդների հիշողության մեջ:

ՎԱՀԱՆ ԲԱՅԲՈՒՐՅԱՆ

**պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտի Իրանի բաժնի վարիչ**